

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ҒЫЛЫМ ЖӘНЕ ЖОҒАРЫ БІЛІМ МИНИСТРЛІГІ

«Л.Н. ГУМИЛЕВ АТЫНДАҒЫ ЕУРАЗИЯ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ» КЕАҚ

**Студенттер мен жас ғалымдардың
«ҒҮЛЫМ ЖАҢЕ БІЛІМ - 2025»
XIX Халықаралық ғылыми конференциясының
БАЯНДАМАЛАР ЖИНАҒЫ**

**СБОРНИК МАТЕРИАЛОВ
XX Международной научной конференции
студентов и молодых ученых
«ҒҮЛЫМ ЖАҢЕ БІЛІМ - 2025»**

**PROCEEDINGS
of the XX International Scientific Conference
for students and young scholars
«ҒҮЛЫМ ЖАҢЕ БІЛІМ - 2025»**

**2025
Астана**

УДК 001(06)
ББК 72я631
F96

**«GYLYM JÁNE BILIM – 2025» студенттер мен жас ғалымдардың
XX Халықаралық ғылыми конференциясы = XX Международная
научная конференция студентов и молодых ученых «GYLYM JÁNE
BILIM – 2025» = The XX International Scientific Conference for
students and young scholars «GYLYM JÁNE BILIM – 2025». – Астана:
– 3813 б. - қазақша, орысша, ағылшынша.**

ISBN 978-601-08-5373-7

**Жинаққа студенттердің, магистранттардың, докторанттардың және жас
ғалымдардың жаратылыстану-техникалық және гуманитарлық ғылымдардың өзекті
мәселелері бойынша баяндамалары енгізілген.**

**The proceedings are the papers of students, undergraduates, doctoral students and young
researchers on topical issues of natural and technical sciences and humanities. В сборник
вошли доклады студентов, магистрантов, докторантов и молодых ученых по
актуальным вопросам естественно-технических и гуманитарных наук.**

УДК 001(06)
ББК 72я431
F96

ISBN 978-601-08-5373-7

Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия
ұлттық университеті, 2025

518.	Мұрат М.Ж.	Координациялық қосылыстар химиясы бойынша зертханалық курсты әдістемелік қамтамасыз етудегі онлайн материалдардың рөлі	2188
519.	Нұралина А.Ж.	Химия сабағында білім алушылардың функционалдық сауаттылығын қалыптастыру	2192
520.	Пармантай Қ.Е.	Химияны оқу барысында оқушылардың өзіндік іс-әрекетін олардың интеллектуалдық дамуының құралы ретінде ұйымдастыру	2197
521.	Пердеханова А.А.	Дәрілік өсімдіктерді зерттеу барысында студенттердің зерттеушілік құзыреттілігін қалыптастыру	2202
522.	Сарсенғалиева А. Н.	Актуальные проблемы в химическом образовании для инженерных специальностей и предлагаемые решения	2206
523.	Серікбай А.М.	Мектеп оқушыларының химияға қызығушылығын қалыптастырудың тиімді жолдары	2209
524.	Сыздық А.Ф.	Полимерлер мен ауыр мұнай қалдықтарын қолданып, битумның қасиеттерін жақсарту	2213
525.	Ташманова Ж.А.	Химияны оқытуда STEM технологиясын пайдалану	2217
526.	Тобжанова А.Р.	Мыс(II) галогенидтері – ацетамид – қышқыл жүйесі негізінде координациялық қосылыстар: синтездеу және физика-химиялық қасиеттерін зерттеу	2222
527.	Тұрсынәлі Қ.	Қазіргі мектепте «Жаңа заттар мен материалдарды өндіру» элективті курсын оқыту: тәжірибе және нәтижелер	2227
528.	Хамит А.Ж.	PASS ONLINE пайдалана отырып N-бензоилпиперидин туындыларының биологиялық белсенділігін болжау	2232
529.	Шаихова Ж.Е., Калимолдина Л.М.	Целлюлозалық сорбенттер арқылы шарап материалдарын сорбциялық тазартуды зерттеу	2237
530.	Шатлыкова А.Т.	WOLFRAM ALPHA жасанды интеллект құралын химияны оқыту процесінде қолдану мүмкіндіктері	2241
531.	Adil K.Y.	Using the getcourse online platform for the unified national test in chemistry	2245
532.	Bazhikova Z.	Research of biologically active compounds from plants of the genus ACHILLEA L.	2249

СЕКЦИЯ 4.

МАТЕМАТИКА, МЕХАНИКА И МАТЕМАТИЧЕСКОЕ МОДЕЛИРОВАНИЕ

ПОДСЕКЦИЯ 4.1 МАТЕМАТИКА

204.	Galeeva Dilara Rustemovna	Investigation of the effect of variable viscosity on the velocity of droplet motion in a planar channel	2253
205.	Mukhutdinova Aygul Ayratovna	Flow of liquid with variable viscosity in a partially cooled channel with a cavity	2257
206.	Melsova Alua	Effective methods of data visualization and statistical analysis	2259
207.	Nurgali Nurmadi	Concave function inequalities for accretive dissipative matrices of the τ –measurable operators	2264
208.	Onerkhaan A.	The connection of h -amalgamation and joint continuation properties for h - inductive theories	2268
209.	Sadvakassov Aidos	On determinantal inequalities of τ -measurable operators	2266
210.	Абсаматова Адия Дауыловна	Дискретті жалпыланған Рисс потенциалының өспейтін алмастыруынан туындаған конустардың өзара байланысы	2272
211.	Айдос Айбүбі	Нұқсанды дифференциалдық теңдеулердің жалпыланған шешімдері	2273
212.	Алдомжарова Томирис Аблайқызы	Шенелмеген коэффициентті бір дифференциалдық оператордың корректілік қасиеті	2276
213.	Альжанов Алдияр Маратович	Гармонический анализ на примере моделирования колебаний цен розничных товаров в Республике К азахстан	2279
214.	Бағымқызы Бағыжан	Эллис реологиясына негізделген сызықты емес дифференциалдық теңдеулердің аналитикалық және сандық шешімдері	2284

215.	Бақытжанова Гүлназ Нұрболқызы	Жоғарғы коэффициенті шексіздікте нөлге ұмтылатын үшінші ретті теңдеудің шешімділігі	2286
216.	Балагазинова Айым Муратовна	Дискретті салмақты лебег кеңістіктеріндегі дискретті салмақты максималды харди-литтлвуд операторы туралы	2288
217.	Гумарова Алия Балкыбековна	Дискретті Рисс потенциалының кейбір қасиеттері	2289
218. 5	Есеналы Алмас	Кездейсоқ графтар теориясының аппроксимациялары	2292
219. 6	Жолдасова Сымбат Жанбулатовна	Модули гладкости и коэффициенты рядов Фурье	2293
220. 7	Исенова А.А., Бағымқызы Б.	Айнымалы коэффициентті сызықты емес бюргер теңдеуі үшін қойылған бастапқы-шеттік есептің шешімділігі	2296
221. 8	Қайратқызы Агнур	Салмақтық Соболев кеңістігінде дербес туындылы дисперсиялық теңдеудің бейсызық тегістігі	2297
222. 9	Серимбетова Акниет Муратқызы	Весовая оценка для одного класса квазилинейных дискретных операторов	2300
223. 0	Смагулова Маржан Толлеугазиновна	Үйірткі операторының s сандары	2302
224. 1	Утепбергенова Аида Ерболқызы	Математикалық статистика әдістері негізіндегі ҰБТ нәтижелері мен уақыт арасындағы байланыс	2304

225. 1	Халыкберген Надияр	Интерполяционная теорема Марцинкевича-Кальдерона для дискретного пространства Лоренца	2307
226. 2	Чаякова Аяулы Даулетқызы	Математикалық статистика әдістерін жаратылыстану ғылымдарында қолдану	2309

ПОДСЕКЦИЯ 4.2 МЕХАНИКА

227. 1	Galeeva Dilara Rustemovna	Investigation of the effect of variable viscosity on the velocity of droplet motion in a planar channel	2316
228. 2	Mukhutdinova Aygul Ayratovna	Flow of liquid with variable viscosity in a partially cooled channel with a cavity	2319
229. 3	Абдибаттаева Айша Гизатхановна	Математическое моделирование распределение давление поверхность крыла	2322
230. 4	Алпысбаев Нұрәділ Қанатұлы, Махмутов Тілеуқан Қанатұлы	Орта қашықтыққа арналған ұға-ның аэродинамикалық сипатамаларын модельдеу	2325
231. 5	Базарбаев Тамирлан	Конечно-элементный анализ несущей конструкции буровой установки	2330
232. 6	Жанболат Әлихан Қанатұлы	Расчет и анализ аэродинамических характеристик автомобильного кузова	2334
233. 7	Жәлел Әділғазы Әлиұлы	Уран өндіруде жер асты шаймалау әдісін сандық модельдеу	2337

234. 8	Жуманбаева Айжан Сериковна	Численный расчет и сравнение моделей турбулентности при моделировании теплообмена в теплообменнике	2341
235. 9	Калиаскер Нұрболат Серікұлы	Қабықша түтікшелі жылу алмастырғыш құбырларындағы бензол мен салқындатқыштың (судың) ағын режимдері мен параметрлерін анықтау	2345
236. 0	Кәлімжан Әлия, Ерзат Мырзахан	Шаңсорғыш роботтың құрылымын жобалау	2348
237. 11	Кенжехан Батырхан Ернатұлы, Тілеубаева Аружан Жомартқызы	Моделирование профиля крыла бпла в зависимости аэродинамических характеристик	2352
238. 1	Маркова Лолита Валерьевна	Компьютерное моделирование падения капли на твердую поверхность в matlab	2357
239. 1	Паклин Леонид Сергеевич	Анализ принципов регулирования режимов резонансных колебаний двухмассной вибрационной машины	2362
240. 1	Рахимбеков Ислам Ерланович	Циклдік координаталық жүйелер үшін Раус әдісін қолдану	2365
241. 1	Русланов Бекнур Русланович	Разработка конструкции багажной аэродромной тележки и расчет на прочность их элементов	2369
242. 1	Тастан Мирас Нұрболатұлы	Өзен арнасын тазалау үшін гидроциклонды сорғылы қондырғылардың параметрлерін есептеу	2374
243. 7	Тілеубаева Аружан Жомартқызы, Кенжехан Батырхан Ернатұлы	Численное моделирование течения жидкости вокруг колеблющейся стенки на программном обеспечении ansys	2379

244. 8	Тулькибаев Чингис Куанышбаевич, Курманова Динара Есентаевна	Влияние граничных условий на теплообменный процесс в расчетах теплообменников	2382
245. 9	Чагин Даниил Михайлович	Влияние ударного взаимодействия на динамику горизонтальной двухмассной ударно-вибрационной площадки	2384

ПОДСЕКЦИЯ 4.3 МАТЕМАТИЧЕСКОЕ МОДЕЛИРОВАНИЕ

246.	Serikov Samat	Optimization of algorithms for fingerprint search and matching using clustering and approximate nearest neighbor	2389
247.	Абат Дулат Ақниетұлы	Ейзенберг моделінің қиратушы толқын типті шешімдері	2393
248. 3	Абдреймова Айгерим Уриякизи	Сандық модельдеу әдістерін қолдана отырып, сызықты емес бөлшек спиндік жүйе үшін жаңа солитон шешімдерін әзірлеу	2396
249. 4	Алайдарова Мөлдір Мамырханқызы	Сандық модельдеуді қолдана отырып, күрделі сызықты емес спиндік жүйе Кауфман-Эккер теңдеуі үшін дәл оптикалық солитон құрылымдарын модельдеу	2400
250. 5	Алтынбек Ж., Алмахан Ер., Асилмаметов Б., Аманжол Ш., Акімхан А.	Числовая угадайка	2402
251. 6	Аскаров А., Әуезхан А., Ғазизханов Е., Баққали А., Сейтенова Б.	Қауіпсіз құпиясөз генераторы	2404
252. 7	Әбілхан Назым Ержанқызы	Есептеу тәсілімен сызықты емес бөлшек спиндік жүйелердің динамикалық теңдеуіне солитондық толқын құрылымын құру	2407

253. 8	Байбатыров Мерхат Маликович	Разработка веб-приложения для учета и сравнения достижений студентов	2410
254. 9	Бақытқан Д., Слямова А., Аширалиева А., Бүркітбай А.	Random модулі туралы	2412
255. 0	Баубек Б., Нурханова А., Альмухамбетова А., Боранов Н., Бегалы Б.	Цезарь шифры туралы	2415
256. 1	Беркімбаев Ислам Жарасқанұлы	Бір солитондық модельдің дисперсиясыз шегі туралы	2419
257. 2	Бисимбаев Рустем Ерланович	Нейросетевое моделирование в композиционных материалах	2421
258. 3	Елеусіз Ақбөбек Мұратбекқызы	Моделирование выбросов и их снижения в ЕНУ	2426
259. 1	Ерғазиева Арина Гайдарқызы	Моделирование динамики развития Капчагайского водохранилища и прогнозирование с использованием искусственного интеллекта	2428
260. 5	Ерғазы Жансая Нұрғазықызы	Жоғары ретті сызықты емес жүйелерді бекітілген уақытта орнықтандыру	2431
261. 6	Жалбасов Абдирахим Шиндаулетович	Көшкіндерді зерттеу әдістері	2436
262. 7	Жанатбек Нұрбақ Нұрланұлы	Использование алгоритмов машинного обучения в диджитал маркетинге	2441
263. 8	Искакова Адина Серікқызы	Вилкоксон критерийін дәріхана бизнесінде машиналық оқыту арқылы қолдану	2444
264. 9	Камал Жайна	DFS алгоритмін қолдану арқылы графтармен жұмыс істеудің тиімді әдістері	2449
265. 2	Кәрғожа Арай Ардаққызы	Сызықты емес спиндік толқындарды модельдеу және динамикалық талдау	2451
266. 1	Кішкене Жұлдыз Асылбекқызы	DEEPFAKE және жасанды интеллект: цифрлық манипуляцияны математикалық модельдеу және анықтау әдістері	2454
267. 2	Мейірбек Құралай Айдынбекқызы	Мейрамхана бизнесіндегі жарнамалық тиімділіктің математикалық моделі	2459
268. 3	Мұқиятұлы Еламан	Бөлшек ретті туындылы Камасса-Холм теңдеуі және оның шешімдері	2462

269. 4	Серік Сабыржан Еркінұлы	Вариациялық есептеу есептерінде функционалдық экстремумды табу үшін жасанды интеллект әдістерін қолдану	2466
270. 5	Сұлтанбеков Жандос Мұсабекұлы	Машиналық оқыту алгоритмдері арқылы жылжымайтын мүлікті бағалау туралы	2468
271. 6	Төлеубек Жібек Ерболқызы	Графтағы циклді іздеу	2472
272. 7	Узахбаев Имангали Хангелди улы	Дамбаларды нақты уақыт мезетінде модельдеу	2475

ПОДСЕКЦИЯ 4.4

МЕТОДИКА ПРЕПОДАВАНИЯ МАТЕМАТИКИ

533.	Абайұлы Есқанат	«Оқыту тиімділігін арттыру үшін практикалық мазмұны бар геометриялық есептерді қолдану»	2479
534.	Абдирова Кәмшат Махамбетиярқызы	7-9 сынып оқушыларының геометрия пәнінде функционалдық сауаттылығын арттырудың маңызы	2484
535.	Абдрахманова Жұпар Қабидоллақызы	Математикалық білім берудегі жасанды интеллект	2488
536.	Абдуллаева Амина Асанхановна	Математикалық біліктерді қалыптастыруда «тіреу белгілерін» ұтымды қолдану тәсілдері	2493
537.	Адібай Аяулым Таубайқызы	Математикада критикалық ойлауды дамытуға арналған креативті әдістер	2496
538.	Альбертқызы Бибі	Орта мектепте математиканы гуманитарлық пәндермен байланыстыра оқыту	2501
539.	Аманбай Меруерт Маликқызы	Geogebra пайдалану арқылы геометриялық салуларды жүргізу	2506
540.	Аманжолова Ажар Дастанқызы	« $(a \pm b)^2$ және $a^2 - b^2$ формулаларының геометриялық мағынасы»	2510
541.	Амангельдина Гульдана	Үлгерімі төмен оқушыларға арналған математиканы оқытуда кейбір тәсілдерді тиімді қолдану	2514

542.	Айбосын Гүлзия	Қытайдың математикалық олимпиадалық дайындық жүйесі және Қазақстан үшін оның әдістемелік бейімделуі	2518
543.	Аяпбергенова Аяна Женисовна	Интеграция искусства в сферу преподавания математики	2523
544.	Әлдиева Жұлдыз Әбдіқадырқызы	Математика пәнін оқытуда дамыта оқыту технологиясын пайдалану	2525
545.	Бақыт Ерқанат	Математикалық есептер арқылы оқушылардың	2531
546.	Барлыбай Ақниет	Сабақта оқушылардың белсенділігін арттыру үшін дайын сызба және модельдер бойынша тапсырмаларды қолдану	2533
547.	Батталов Суңғат	Көпжақтар қималарын мектеп геометрия курсында салу әдістемесі	2537
548.	Бахадир Ақтолқын Копжанқызы	Мектеп оқушыларының оқуының тиімділігін арттыру үшін математика сабағында сюжеттік есептерді пайдалану	2541
549.	Бекдаулетова Томирис	Математика сабағында әдістемелік нұсқауларды цифрлік форматта қолдану ерекшеліктері	2545
550.	Боранбаев Нұрқасым Өскенбайұлы, Сейтжанова Аяулым Маралқызы	Фактор топ және оның дербес жағдайлары	2550
551.	Дүйсенбаева Шұғыла Саматқызы	Математика сабағында өмір тәжірибесіне негізделген тапсырмалар	2554
552.	Ерболат Аружан	Математика сабағында 5–8 сынып оқушыларына арналған мәтіндік есептерді жүйелі түрде топтастыру және олардың тиімді шешу жолдарын қарастыру	2557
553.	Еримбет Дана Каирғалиқызы	Білім сапасын бағалаудың халықаралық зерттеулерінің математикалық сауаттылық тапсырмалары бойынша оқушыларды дайындау	2560
554.	Ермекбаев Айдос Елубаевич, Хасенова Тилеужан Сериковна	Методика преподавания математики для студентов обучающихся по программе foundation для подготовки к ент	2564

555.	Есентурова Акерке Халеловна		«Жасанды интеллект: математиканы оқытудың жаңа мүмкіндіктері»	2567
556.	Жәрдембек Ғалима		Мектеп бағдарламасының 8-9 сыныптарындағы математика сабағында цифрлық технологияларды қолдану әдістері	2570
557.	Жұмағазы Шұға		Күрделі математикалық ұғымдарды визуализациялау арқылы оқыту	2580
558.	Жұмахан Оралбайқызы	Ақниет	Математикалық диктант: оқушылардың білімін бекітудің тиімді құралы	2585
559.	Ибадулла Айғалиқызы	Шұғыла	«Проблемалық оқыту арқылы мектеп оқушыларының математика бойынша зерттеушілік дағдыларын жетілдіру»	2588
560.	Икрамов Сағатбекұлы	Ізет	Орта мектепте алгебраны оқыту процесінде тіректік конспектіні пайдалану	2592
561.	Иманбетова Мұратқызы	Ақпейіл	Дифференциалдық теңдеулерді мектеп оқушыларына жас ерекшеліктерін ескере отырып оқыту технологиялары	2596
562.	Калапбергенова Бауыржановна	Дана	Биология студенттеріне жоғарғы математиканы оқытудың ерекшеліктері	2599
563.	Карагизова Ролланқызы, Диана Жасуланқызы	Даурия Даулетжан	Геометрия пәнінде бір есепті әр түрлі әдістермен шешу	2602
564.	Каримова Нурболатқызы	Акерке	Сызбалар арқылы математикалық есептерді модельдеу: оқытудағы жұмыс дәптерінің рөлі	2605
565.	Кеңес Жеңісбайқызы	Гулден	Мектеп математика курсында теңсіздіктерді оқытудың маңызы	2606
566.	Кеңесбай Нұржігітұлы	Бақдәулет	Бұрыш хордасы	2611
567.	Қабиден Ерланұлы	Қуаныш	Индивидуальный анализ и рекомендации для учеников с использованием ии	2611
568.	Қалдыбек Асылбекұлы	Асылжан	Дифференциалдық теңдеуді грин функциясы әдісімен шешуді оқытудың әдістемесі	2618
569.	Құлымбет Төрегелдіқызы	Ақзер	Мектеп оқушыларының функционалдық сауаттылығын дамытудағы pisa	2622
570.	Құсайнова Қанатбекқызы	Айдана	Оқушылардың математикалық қабілеттерін диагностикалау мен бағалау әдістері	2626

571.	Марден Қайратқызы	Аяулым	Геометрия сабағындағы топтық жұмыс арқылы оқушылардың белсенділігі мен ойлау қабілетін дамыту	2630
572.	Мейманкулова	Сабина	Мектеп геометрия курсындағы салу есептерінің маңыздылығы және факультативтік сабақтардағы қолданылуы	2634
573.	Мейрам	Серікболсын	Арифметиканың негізгі теоремасы	2638
574.	Мухамедиярова Анарбекқызы	Ақмарал	Сызбалар арқылы математикалық есептерді модельдеу: оқытудағы жұмыс дәптерінің рөлі	2641
575.	Мұрат Әділханқызы	Ақбөпе	Декарт координат жүйесін оқыту: тиімді әдістер мен практикалық тапсырмалар	2644
576.	Наматулла	Зарина	7-9 сынып алгебрасындағы “теңдеулер мен теңдеулер жүйесі” бөлімін тапсырмалар арқылы оқыту әдістемесі	2648
577.	Несиптаева Арнуровна, Турмухаметова Кайрбековна	Нурай Гульназ	Использование ии в методике преподавания математики	2652
578.	Нұржан	Мейір	Интерактивті технологияларды пайдалану арқылы математиканың логикалық негіздерін оқыту	2655
579.	Нұржанқызы	Алтынай	10 сынып геометриясын оқытуда проблемалық оқыту технологиясының элементтерін қолдану және оған мысалдар	2660
580.	Орынбасар Шоқанқызы	Жангүл	Көпмүшелер туралы олимпиадалық есептерді шешу әдістері	2663
581.	Омирсерик	Султан	Геймификация в обучении математики в школе	2667
582.	Сабыров Ердосович	Фархат	Стереометриялық есептерді шешуде жасанды интеллект моделін қолдану	2671
583.	Сайлау Оразбайұлы, Мәдіханқызы	Әлия	Оқушыларды олимпиадаға дайындаудағы диофант теңдеулерін шешу әдістері	2674
584.	Сафин Мейірханқызы	Ақерке	Сингапурлық оқыту әдістемесі: 7-сыныптың алгебра сабағында «апгрейд 45 минут» моделін қолдану	2678

585.	Сеитханова Медетқызы	Арна	«Алгебра және анализ бастамалары» курсында формулаларды түрлендіру әдістемесі	2683
586.	Сексенбай Бекзатқызы	Айтолсын	«Жоғары математиканы оқыту үшін жасаңды интеллект негізінде интерактивті оқу материалдарын жасау»	2686
587.	Сарсенбаева Ақниет		Математика пәнін оқытуда ag және vr технологияларын қолдану	2690
588.	Серік Мерей Әсетқызы		10-11 сыныптарда қазіргі заманғы цифрлық технологияларды пайдаланып математиканы оқытудың теориялық негіздері	2696
589.	Сәбит Сағидолақызы	Елдана	Оқушылардың шығармашылық ойлауын қалыптастыру үшін парадоксалды есептерді пайдалану	2701
590.	Смаг Нұрланқызы	Жанерке	Рационал және иррационал енгізілген радикалдар: жіктелуі және әдістемесі	2704
591.	Сұлтанғазы Серікқызы	Аружан	10-сынып математикасы негізінде инклюзивті білім беру теориясы мен практикасы	2707
592.	Сыздыкова Жомартовна	Анар	Координаталық әдіс арқылы стереометрия есептерін шешу жолдары	2712
593.	Сыздыкова Жомартовна	Анар	Ұбт-ға дайындық: координаталық әдісті тиімді пайдалану	2715
594.	Сырымқызы Мөлдір		Тарихи контекст негізінде қарапайым тригонометриялық теңдеулерді оқыту әдістемесі: теория және тәжірибе	2719
595.	Таджекеева Рабаевна, Карлыгаш Муратхановна	Акмарал Оспанова	Математика және тарих пәндері интеграциясының маңызы мен артықшылықтары	2723
596.	Тасболат Ержановна	Актоты	Visible thinking в преподавании математики: как сделать мышление учащихся видимым для повышения их понимания и навыков решения задач	2727
597.	Тубетова Арманқызы	Малика	«Python негізіндегі интерактивті құрал жасау арқылы ықтималдық есептерін шешуді оқыту»	2730

598.	Тельманова Жаркыновна	Баян	Математика сабақтарында виртуалды және аралас оқыту	2735
599.	Тиллабек Мөлдір		Мектеп курсында тригонометрияны оқытудың тиімді әдістемесі	2739
600.	Тлеухан Баян		Ою-өрнектер группасының кейбір қасиеттері	2744
601.	Турекасым Ибрагимқызы	Жанар	Қысқаша көбейту формулаларының геометриялық мағынасы	2745
602.	Тынысбеков Арыстанбек Ардақұлы		Қолданбалы есептер негізінде комбинаториканы оқыту әдістемесі	2750
603.	Хасенова Жандарбековна	Дильназ	Тригонометриялық теңсіздіктерді шешу әдістерінің тиімділігі мен кемшіліктері	2753
604.	Хусенбай Алина		Стереометриялық есептерді шығаруда компьютерлік бағдарламаларды қолдануға мұғалімдерді оқыту әдістемесі	2757
605.	Шамелкан Шұғыла		Әлеуметтік медиа мен жасанды интеллекттің көпмүшеліктерді оқыту мен үйрету тәжірибесіне интеграциясы	2762

ПОДСЕКЦИЯ 4.5

КРИПТОЛОГИЯ

606.	Абдуалиев Оразалыұлы	Алмас	Эдвардсдың эллипстік қисықтары	2765
607.	Бөрібай Мұқтарұлы	Мирас	Полиалфавиттік Евклидтік шифрды криптоталдау	2767
608.	Джубатканов Қуаныш		Эволюция машинного обучения в криптографии: от теории к постквантовой безопасности	2769
609.	Ельтаев Уалиханович	Адильхан	Криптожүйелердегі қайталанбайтын шифрлаудың криптоанализі	2774

610.	Жуматаева Дильназ	Берлекэмп алгоритмі	2775
611.	Мұханбетқалиева Назерке Нұрланқызы	Ашық кілтті криптографиялық хаттамаларда гиперэллиптикалық қисықтарды қолдану	2777
612.	Өтепберген Ақтілек Дінмұхамбетқызы	Блокчейн жүйелерінде көпфакторлы аутентификацияның тиімділігін арттыру үшін математикалық модельдер мен алгоритмдер.	2782
613.	Серікбай Мәншүк Қуанышқызы	Интернет-коммерция үшін заманауи деректерді қорғау протоколдарының тиімділігі	2787
614.	Соороков Даулет	Блокчейн технологиясы бойынша зерттеу	2791

СЕКЦИЯ 5

МЕЖДУНАРОДНЫЕ ОТНОШЕНИЯ

ПОДСЕКЦИЯ 5.1 СОВРЕМЕННЫЕ МЕЖДУНАРОДНЫЕ ПРОЦЕССЫ

615. 1	Абилкасимова Т. Т., Акишева А. Е.	Қазақстанның көпполярлы әлем қалыптастырудағы рөлі: БРИКС және Ғаламдық Оңтүстіктегі ынтымақтастық	2793
616. 2	Амангужинов А. Б.	Начало великого пути: юность и становление Наполеона Бонапарта	2798
617. 3	Алимова М.	Некоторые вопросы взаимного сотрудничества между республиками Кыргызстан и Казахстан: Экономический аспект	2800
618. 4	Ауазбек А.М.	Жасанды интеллект және киберқауіпсіздік: Халықаралық аренадағы жаңа сын-қатерлер.	2803
619. 5	Бегалы Н. Б.	Климаттың өзгеруі және Оңтүстік-Шығыс Азияның экологиялық маселелері	2806
620. 6	Бейсенғалиева А. Б.	Образ Казахстана в мировых СМИ и международных рейтингах	2809
621. 7	Булатова И. Б., Малик С. Б.	Анализ института рабства в историческом контексте и его отражение в жизни современного общества	2813
622. 8	Гиздетдинов С. Н.	Присутствие Европейского союзав центральной Азии: Конкуренция и перспективы сотрудничества	2819
623. 9	Давлетқан Т.Т.	Незаконная трудовая миграция Казахстанцев в Южную Корею: Проблемы, причины и влияние на взаимоотношения двух стран	2823
624.	Ескермесова А. Қ.	Туризм индустриясы: Оңтүстік Шығыс	2828

құралдарда есеп шешу кезінде сұрақ қою, салыстыру, ой жүгірту, топтық жұмысқа тарту сияқты әдістер ұсынылады.

Бұған қоса, TIMSS және PISA халықаралық зерттеулерінде жоғары нәтижелерге жеткен оқушылар – көбіне өз ойын жүйелі жеткізе алатын, дәлелді шешім қабылдай алатын оқушылар екенін зерттеулер көрсетеді. Бұл – сын тұрғысынан ойлаудың маңыздылығын дәлелдейді.

Қорытынды

Математикалық есептер – оқушының сыни тұрғыдан ойлау қабілетін дамытудың тиімді құралы. Мұғалім есепті тек дұрыс шығару ғана емес, оны түсіндіру, дәлелдеу, салыстыру арқылы оқытуға басымдық беруі тиіс. Осылайша оқушы білімді жай меңгермей, оны өмірлік жағдайларда қолдана алатын, ойлау қабілеті жоғары тұлға болып қалыптасады.

Пайдаланылған әдебиеттер

1. Төлегенова Г.Б. Сын тұрғысынан ойлауды дамыту арқылы оқушылардың танымдық қабілетін арттыру [J]. Білім берудегі жаңа бағыттар, 2021(2).
2. Zhang Jiaping. Critical Thinking Helps Improve the Effectiveness of Mathematics Teaching [J]. Huaxia Teacher, 2012(8).
3. Chen Lu. Research on the Enlightenment of Critical Thinking in Lower Grades of Primary School [D]. Hunan Normal University, 2013.
4. ҚР Оқу-ағарту министрлігі. Орта білім мазмұнын жаңарту бағдарламасы, Астана, 2019.
5. OECD. PISA 2018 Results (Volume I): What Students Know and Can Do, Paris, 2019.

ӘОЖ 514.115

САБАҚТА ОҚУШЫЛАРДЫҢ БЕЛСЕНДІЛІГІН АРТТЫРУ ҮШІН ДАЙЫН СЫЗБА ЖӘНЕ МОДЕЛЬДЕР БОЙЫНША ТАПСЫРМАЛАРДЫ ҚОЛДАНУ

Барлыбай Ақниет
akniyet.barlybay@mail.ru

Л.Н. Гумилев атындағы ЕҰУ Механика-математика факультетінің студенті,
Астана, Қазақстан.

Ғылыми жетекшісі: Туканаев Т.Д.

Аннотация: Бұл мақалада сабақ барысында оқушылардың белсенділігін арттыру жолдары қарастырылып, соның ішінде дайын сызба және модельдер бойынша тапсырмаларды қолданудың тиімділігі сипатталады. Сызба мен модельдердің оқытудағы орны, олардың оқушының танымдық қабілеттерін дамытудағы рөлі, сондай-ақ түрлі тапсырма түрлері талданады. Сонымен қатар, мұғалімнің сабаққа дайындығы мен сызба-модельдерді тиімді қолдану жолдары ұсынылады. Мақалада келтірілген тұжырымдар жалпы білім беретін мектептердегі оқыту тәжірибесіне сүйенеді және сабақ сапасын арттыруға бағытталған.

Кілттік сөздер: белсенділік, сызба, модель, көрнекілік, тапсырма, оқыту әдістемесі, танымдық қызығушылық, визуалды құралдар, білім беру.

Қазіргі заманғы білім беру жүйесі оқушылардың тек білім алушы ғана емес, сонымен қатар оқу процесіне белсенді қатысушы болуын талап етеді. Бұл талаптар оқыту үдерісінде оқушылардың қызығушылығын оятып, шығармашылық қабілетін арттыратын әдіс-тәсілдер мен құралдарды пайдалануды қажет етеді. Солардың бірі – дайын сызба және модельдер бойынша тапсырмалар қолдану.

Сызбалар мен модельдер – көрнекі құрал ретінде оқытуда үлкен рөл атқарады. Олар күрделі ұғымдарды қарапайым түрде түсінуге, ақпаратты оңай есте сақтауға және оқушының ойлау қабілетін дамытуға көмектеседі. Бұл мақалада сабақ барысында оқушылардың белсенділігін арттыру жолдары қарастырылады және соның ішінде дайын сызба мен модельдерді қолданудың маңызы сипатталады.

Қазіргі таңда білім беру жүйесінде оқушыны пассив қабылдаушы емес, белсенді әрекет етуші тұлға ретінде қалыптастыру — басты мақсаттардың бірі. Заманауи педагогикада оқушылардың сабақтағы белсенділігін арттыру – білім мазмұнының жаңартылуымен бірге өзекті мәселе болып отыр.

Атақты педагог В.А. Сухомлинский: «Сабақ – бұл тек білім беру емес, ол ойлау мен ізденуге баулитын шығармашылық шеберхана болуы керек», – деп атап көрсеткен. Бұл пікірден сабақта оқушының белсенді қатысуы оның танымдық қызығушылығы мен шығармашылығын дамытатынын көреміз.

Оқушылар белсенділігін арттырудың педагогикалық негіздері

Оқушылардың белсенділігін арттыру мәселесі – қазіргі заманғы білім берудің басты талаптарының бірі. Белсенділік ұғымы оқушының оқу процесіне саналы түрде қатысуын, оқу іс-әрекетінде жоғары мотивация мен ішкі ынтаны танытуын білдіреді. Бұл ұғым түрлі аспектілерде көрініс табады: танымдық, эмоционалдық, практикалық және әлеуметтік. Белсенді оқыту арқылы оқушы тек білім алушы емес, сонымен қатар сол білімді құрастырушы, зерттеуші, өзіндік пікірі бар жеке тұлға ретінде қалыптасады.

Оқушы белсенділігінің педагогикалық негіздері білім беру процесінің мазмұны, әдіс-тәсілдері мен құрылымымен тікелей байланысты. Бұл орайда жаңартылған білім мазмұны, тұлғаға бағытталған оқыту, оқушының даралығын ескеру, оқыту мен тәрбиенің біртұтастығы, ынтымақтастық педагогикасы сынды қағидалар маңызды рөл атқарады.

Белгілі педагог-ғалым Л.С. Выготский: «Білім – бұл оқушы мен мұғалімнің бірлескен әрекетінің жемісі» деп атап көрсеткен. Бұл пікір білім беру барысында оқушыны тек білім тұтынушысы емес, белсенді әріптес ретінде қарастыру қажеттігін дәлелдейді. Яғни, мұғалім оқушының ішкі әлеуетін аша отырып, оның оқу үрдісіне белсене қатысуына жағдай жасауы тиіс.

А.М. Матюшкиннің пікірінше, танымдық белсенділік – бұл білімге деген ішкі қызығушылыққа негізделген белсенді таным процесі. Ол оқушыда мәселені шешуге, өзіндік қорытынды жасауға деген ұмтылыстың пайда болуымен сипатталады. Яғни, белсенділік – бұл дайын жауапты күту емес, керісінше, өздігінен ізденуге дайын болу.

Оқыту процесінде оқушының белсенділігін арттыру үшін мынадай әдістер мен тәсілдер кеңінен қолданылады:

- Мәселелік жағдаяттар туғызу;
- Ізденіске бағытталған тапсырмалар ұсыну;
- Диалогтік оқыту мен пікірталастар ұйымдастыру;
- Топтық, жұптық және жобалық жұмыстар арқылы ынтымақтастықты дамыту;
- Рефлексия мен өзіндік бағалау мүмкіндігін беру.

Мысалы, оқыту барысында сабақтың басында проблемалық сұрақ қою арқылы оқушының ойын оятуға болады: «Бұл мәселені қалай шешуге болады?», «Сен бұл жағдайды қалай түсіндірер едің?» деген сұрақтар оқушыны белсенді ойлауға итермелейді. Сонымен қатар, оқу мақсаттарына жету үшін нақты қадамдарды жоспарлап, сол жолда оқушының өз бетінше жұмыс жасауына мүмкіндік беру маңызды.

Оқушының жас ерекшелігі де белсенділікті дамытуда ерекше назарда болуы қажет. Бастауыш сынып оқушылары үшін ойын, көрнекілік, рөлдік тапсырмалар арқылы қызығушылық тудыру тиімді болса, орта және жоғары сыныптарда жобалық жұмыс, пікірсайыс, зерттеу жұмыстары сияқты әдістер белсенділікті арттыруға септігін тигізеді.

Оқушылардың белсенділігіне әсер ететін сыртқы факторлар да бар. Оқу ортасы – оның ішінде сыныптағы психологиялық ахуал, мұғалім мен оқушы арасындағы қарым-қатынас, сыныптағы серіктестік, өзара көмек пен қолдау атмосферасы оқушының өзін еркін сезінуіне, пікір айтуына, белсенділік көрсетуіне тікелей әсер етеді.

Белсенділікті арттыру – бұл ұзақ әрі жүйелі жұмыс. Оған қол жеткізу үшін мұғалім өз жұмысында оқушының қызығушылығын оятатын, өмірмен байланысты, зерттеуге негізделген, интерактивті әдістерді кеңінен қолдануы тиіс. Белгілі педагог В.А. Сухомлинский айтқандай: «Баланың жүрегіне жол таба білетін ұстаз ғана нағыз тәрбиеші бола алады». Демек,

оқушы белсенділігін арттыру – тек әдістеме емес, бұл ұстаздың оқушыға деген шынайы ықыласы мен сеніміне де байланысты.

Қорытындылай келе, оқушылардың белсенділігін арттыру – бұл білім берудің сапасын жақсартудың басты шарты. Белсенді оқушы – бұл сұрақ қоя білетін, ізденетін, өз ойын дәлелдей алатын, қоғамға бейім тұлға. Ал мұндай тұлғаны қалыптастыруда мұғалімнің рөлі ерекше.

Дайын сызба және модельдер бойынша тапсырмаларды қолданудың тиімділігі

Қазіргі білім беру жүйесінде сабақтың тиімділігі мен оқушы белсенділігін арттыру жолдарының бірі — көрнекі құралдарды, атап айтқанда сызба және модельдерді жүйелі түрде қолдану. Бұл әдіс оқу материалын нақты әрі түсінікті түрде қабылдауға көмектесіп қана қоймай, оқушылардың логикалық ойлауын, есте сақтау қабілетін, өздігінен жұмыс істеу дағдыларын дамытуға да ықпал етеді.

Дайын сызбалар мен модельдер – күрделі ақпаратты құрылымдауға және оны визуалды түрде көрсетуге мүмкіндік беретін құралдар. Олар арқылы оқушы мәтінді жай ғана жаттап қана қоймай, оның құрылымын, өзара байланысын, себеп-салдарын түсінуге бейімделеді. Бұл тәсіл әсіресе теориялық ұғымдар мен абстрактілі материалдарды меңгеруде өте пайдалы.

Модельдер мен сызбаларды қолдану кезінде оқушылар оқу материалына жай бақылаушы ретінде емес, белсенді қатысушы ретінде енеді. Олар диаграммаларды талдайды, логикалық байланыстар орнатады, сызбаны толықтырады немесе модельді өздері құрастырады. Бұл олардың танымдық қызығушылығын оятады, ойлау белсенділігін арттырады. Белгілі ғалым Я.А. Коменский «Білім көзі – сезімдер арқылы тану» деп көрсеткен. Сызба мен модельдер дәл осы принципке негізделіп, оқытуды көзбен көру арқылы жүзеге асырады.

Сызбалар мен модельдердің тиімділігін бірнеше бағыт бойынша қарастыруға болады:

1. Ақпаратты жүйелеу және құрылымдау: Оқушылар дайын сызба арқылы белгілі бір ұғымдар арасындағы байланыстарды оңай түсінеді. Мысалы, «себеп-салдар» немесе «құрылым-функция» тәрізді сызбалар арқылы тақырыптың мазмұнын тереңірек меңгереді.

2. Күрделі тақырыптарды визуализациялау: Модельдер абстрактілі немесе күрделі тақырыптарды қарапайым әрі түсінікті етуге мүмкіндік береді. Бұл әсіресе биология, география, тарих, математика сияқты пәндерде жиі қолданылады.

3. Жеке және топтық жұмыс дағдыларын дамыту: Мұғалім дайын сызбаны беріп, оқушы оны талдап, мазмұнын ашады немесе толықтырады. Бұл тапсырмалар жеке жұмыс істеуге де, жұппен немесе топпен талқылауға да ыңғайлы. Бұл өз кезегінде серіктестік дағдыларын дамытады.

4. Уақытты үнемдеу: Сабақ барысында дайын сызба немесе модельді пайдалану арқылы мұғалім негізгі ұғымдарды тез әрі нақты түсіндіре алады. Бұл оқушылардың назарын нақты мәселеге аударып, уақытты тиімді пайдалануға мүмкіндік береді.

5. Жоғары деңгейлі ойлау дағдыларын қалыптастыру: Оқушы тек дайын сызбамен жұмыс істеп қана қоймай, оны өзгерту, толықтыру, жаңа модель ұсыну арқылы өз ойын білдіреді. Бұл шығармашылық қабілетті дамытуға да ықпал етеді.

Оқушылар сызба мен модельдер арқылы тек ақпаратты есте сақтап қана қоймай, оны талдауға, салыстыруға, жүйелеуге, қорытынды жасауға үйренеді. Бұл – Блум таксономиясы бойынша жоғары деңгейлі ойлау дағдыларына жатады.

Сонымен қатар, модельдер мен сызбаларды қолдану инклюзивті білім беруде де тиімді. Өйткені кейбір оқушылар мәтінмен жұмыс істегеннен гөрі визуалды материал арқылы жақсы меңгереді. Бұл тәсіл әртүрлі қабілеттегі оқушылардың қажеттілігін ескеруге мүмкіндік береді.

Қорытындылай келе, дайын сызба мен модельдер – оқытудағы маңызды құралдардың бірі. Олар арқылы оқушылардың белсенділігі артады, білім сапасы жоғарылайды, оқу материалы жүйелі әрі нақты беріледі. Мұғалім бұл тәсілді тиімді жоспарлап, әр сабақта орынды қолдана білсе, ол оқушы дамуына үлкен үлес қосады.

Сызба және модельдер арқылы орындалатын тапсырмалардың практикалық маңызы. Сызба және модельдер арқылы орындалатын тапсырмалар – оқушының білімін тек

теориялық деңгейде емес, практикалық тұрғыда да қолдануына мүмкіндік беретін маңызды құрал. Мұндай тапсырмалар оқушылардың пәндік білімін тереңдетіп қана қоймай, өмірмен байланыстыра отырып, нақты жағдаяттарды шешуге үйретеді. Бұл бағыт – құзыреттілікке негізделген оқытудың басты талаптарының бірі.

Практикалық тапсырмалар – оқушыларға дайын ақпаратты беріп қоймай, оны қолдану, талдау, өз бетімен қорытынды жасауға үйрететін құрал. Ал сызба мен модель – сол тапсырмаларды орындауға қолайлы, көрнекі және логикалық негізделген тәсіл. Белгілі дидакт ғалым И.Я. Лернердің пікірінше, оқытудың мақсаты – оқушыны «дайын біліммен» қаруландыру емес, оны өмірлік жағдаяттарда тиімді әрекет етуге бейімдеу. Осы тұрғыдан алғанда, сызба және модельдерге негізделген практикалық тапсырмалар оқушылардың функционалдық сауаттылығын арттыруда таптырмас құрал.

Сызба және модельдерге негізделген практикалық тапсырмалардың бірнеше артықшылығы бар:

- Оқушының дербестігін қалыптастырады.
- Білімді нақты қолдануға үйретеді.
- Проблеманы шешу қабілетін дамытады.
- Пәнаралық байланыстарды жүзеге асырады.
- Жобалау және конструкторлық дағдыларды дамытады.

Сызба және модельдерге негізделген тапсырмалар арқылы оқушылар белсенділігін арттыру жолдары

Бүгінгі білім беру жүйесі оқушыны жай ғана тыңдаушы емес, белсенді әрекет етуші тұлға ретінде қалыптастыруды көздейді. Осы мақсатта қолданылатын әдістердің бірі – сызба және модельдер арқылы орындалатын тапсырмалар. Бұл тәсіл оқушылардың сабаққа деген қызығушылығын арттырып қана қоймай, олардың белсенді ойлау, талдау, салыстыру, қорытынды жасау дағдыларын дамытуға үлкен септігін тигізеді.

Оқушылардың белсенділігін арттыруда сызба мен модельдерді дұрыс қолдану бірнеше бағытта жүзеге асырылады:

1. Сызба мен модельдерге негізделген тапсырмаларды саралап қолдану

Сыныптағы оқушылардың білім деңгейі, қабылдау ерекшеліктері әртүрлі болады. Мұғалім осыны ескере отырып, сызба және модельдерге негізделген тапсырмаларды әр оқушыға бейімдеп ұсынуы тиіс. Мысалы:

- Кейбір оқушыларға дайын сызба беріліп, соны сипаттау немесе түсіндіру тапсырмасы беріледі.
- Басқа оқушыларға сызбаны толықтыру, жалғастыру немесе өз бетінше құрастыру тапсырмасы ұсынылады.

Саралап оқыту оқушының өз мүмкіндігіне қарай жұмыс жасауына, сенімділігін арттыруға мүмкіндік береді. Бұл олардың белсенді әрекетке көшуіне жол ашады.

2. Топтық және жұптық жұмыстарда сызбаларды қолдану

Сызба мен модельдер топтық жұмыстарда өте тиімді. Мұғалім бір модель беріп, оны бірлесіп талдауды, ақпаратты реттеуді немесе жаңа үлгі жасауды тапсырады. Бұл оқушылардың ынтымақтастықта жұмыс жасау, пікірлесу, өз ойын дәлелдеу дағдыларын дамытады. Сонымен қатар:

- Топ ішінде әр оқушы өз рөлін орындайды (жинақтаушы, баяндамашы, сызба сызушы, бағалаушы);
- Өзара жауапкершілік пен белсенділік қалыптасады;
- Сабақтың мазмұны терең әрі жан-жақты талқыланады.

Мұндай жұмыстар оқушылардың белсенді әрекетке енуін қамтамасыз етіп, оларды тыңдаушыдан шешім қабылдаушыға айналдырады.

3. Оқушыны зерттеушілік әрекетке тарту

Сызба мен модельдер — тек дайын ақпаратты ұсыну құралы емес, олар оқушыны зерттеуге жетелейді. Мұғалім оқушыға:

- Белгілі бір тақырыпқа сызба құрастыру;

- Модель жасау арқылы құбылысты түсіндіру;
- Өз моделін дәлелдеу және қорғау сияқты тапсырмалар береді.

Бұл оқушыны өздігінен ақпарат іздеуге, оны сұрыптауға, зерттеуге, жүйелеуге үйретеді. Нәтижесінде, белсенді оқушы қалыптасады. Белгілі ғалым Джон Дьюи «Білім – бұл тәжірибе арқылы қалыптасатын әрекет» деген. Демек, сызба мен модельдер оқушының оқу әрекетін тәжірибеге негіздей отырып, белсенді ойлауын қалыптастырады.

4. Қызығушылықты арттыру және сабаққа мотивация беру

Кейбір оқушылар үшін тек мәтінмен жұмыс істеу жалықтырады, ал визуалды тапсырмалар олардың қызығушылығын оятады. Түрлі-түсті сызбалар, схемалар, диаграммалар, кестелер, физикалық модельдер – мұның бәрі оқушы назарын аударып, сабаққа тартады. Мысалы:

- Математикада – графиктер мен диаграммалар;
- Биологияда – ағза құрылысының модельдері;
- Географияда – карта мен климаттық сызбалар;
- Тарихта – хронологиялық кестелер мен тарихи оқиғалар сызбасы.

Мұндай көрнекі материалдар арқылы оқушы оқу процесіне белсенді қатысып, ақпаратты тез әрі оңай меңгереді.

Қорытындылай келе, сызба және модельдерге негізделген тапсырмалар арқылы оқушылардың белсенділігін арттыру – қазіргі заманғы оқыту жүйесінің маңызды бағыттарының бірі. Бұл әдіс оқушыны тек тыңдаушы емес, әрекет етуші, ойлаушы, зерттеуші тұлға ретінде қалыптастырады. Мұғалім әр сабағында осындай тапсырмаларды жүйелі түрде қолдана отырып, оқушылардың сабаққа қызығушылығын арттырып, олардың білімін терең әрі сапалы меңгеруіне жол ашады.

Әдебиеттер:

1. Сухомлинский В.А. Сөздер. Оқушылардың рухани әлемі туралы. – Алматы: Мектеп, 1985.
2. Выготский Л.С. Психология развития человека. – М., 2005.
3. Матюшкин А.М. Проблемные ситуации в мышлении и обучении. – М.: Педагогика, 1972.
4. Коменский Я.А. Ұлы дидактика. – Алматы: Рауан, 1992.
5. Эльконин Д.Б., Давыдов В.В. Дамыта оқыту теориясы. – Алматы: Білім, 2000.

ӘОЖ 514.115

КӨПЖАҚТАР ҚИМАЛАРЫН МЕКТЕП ГЕОМЕТРИЯ КУРСЫНДА САЛУ ӘДІСТЕМЕСІ

Батталов Сұңғат

sungat.battal@gmail.com

Л.Н. Гумилев атындағы ЕҰУ Механика-математика факультетінің студенті,
Астана, Қазақстан.

Ғылыми жетекшісі: Туканаев Т.Д.

Аннотация: Бұл мақалада мектеп геометрия курсына көпжақтар қималарын салудың маңыздылығы мен оны оқытудағы қиындықтар қарастырылады. Ұлттық бағалау тапсырмаларында бұл тақырып жиі кездескенімен, оқу құралдарында жүйелі әдістер мен нақты визуалды нұсқаулар жеткіліксіз. Бұл олқылық оқушылардың кеңістіктік ойлау қабілетін дамытуда кедергі келтіреді. Мақалада көпжақтар қималарының теориялық негіздері, олардың жіктелуі және көрнекілікке сүйенген әдістемелік тәсіл ұсынылады. Жүргізілген шағын зерттеу нәтижелері визуалды құралдар арқылы оқыту тәсілінің тиімділігін көрсетеді. Мақала соңында оқу бағдарламасын әзірлеушілер мен мұғалімдерге арналған нақты ұсыныстар берілген.